

Komunikacija na hrvatskome standardnom jeziku u školskoj praksi

Matković, Katarina

Master's thesis / Diplomski rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:186:516389>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-27**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET U RIJECI
ODSJEK ZA KROATISTIKU

KATARINA MATKOVIĆ

DIPLOMSKI RAD
KOMUNIKACIJA NA HRVATSKOME STANDARDNOM JEZIKU U ŠKOLSKOJ
PRAKSI

RIJEKA, svibanj 2017.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET U RIJECI
ODSJEK ZA KROATISTIKU

PREDMET: Metodika jezičnoga i književnoga odgoja i obrazovanja

DIPLOMSKI RAD

KANDIDAT DIPLOMSKOG RADA: Katarina Matković

TEMA DIPLOMSKOG RADA: Komunikacija na hrvatskome standardnom jeziku u školskoj praksi

MENTOR: prof. dr. sc. Karol Visinko

RIJEKA, svibanj 2017.

SADRŽAJ

SAŽETAK.....	1
SUMMARY.....	2
UVOD.....	3
TEORIJSKI DIO	4
HRVATSKI STANDARDNI JEZIK U NASTAVI.....	4
BILJEŠKE U NASTAVI	7
ČITANJE U NASTAVI	9
STRATEGIJE ČITANJA	9
PISANJE U ŠKOLI	13
UTEMELJENJE OPRAVDANOSTI ISTRAŽIVANJA.....	15
ISTRAŽIVAČKI DIO	16
PREDMET ISTRAŽIVANJA.....	16
CILJ ISTRAŽIVANJA	16
UZORAK ISTRAŽIVANJA	17
METODA ISTRAŽIVANJA.....	17
HIPOTEZE ISTRAŽIVANJA.....	18
REZULTATI I ANALIZA ISTRAŽIVANJA.....	19
ZAKLJUČAK.....	35
PRILOZI.....	37
POPIS LITERATURE.....	41

SAŽETAK

Predmet je bavljenja ovoga rada komunikacija na hrvatskome jeziku u školskoj praksi. Pri tome se osobito ističe učenje i poučavanje vještina bilježenja, čitanja i pisanja.

Teorijsko je polazište u metodičkoj i korespondentnoj literaturi, kao i u osobnim iskustvima i iskustvima iz školske prakse. Iako su vještine bilježenja, čitanja i pisanja u nastavi bile oduvijek prisutne, o njima još puno trebamo naučiti. Ipak, sretni smo što danas imamo uvid u brojne spoznaje o dobrobitima tih djelatnosti.

Unatoč tome, svjedoci smo činjenice da se pojavom medija brojne sposobnosti i vještine zapostavljaju. Stoga je aktualna potreba društva u kojemu živimo ponovno „oživjeti“ te vještine u nastavi te osvijestiti njihovu važnost i vrijednost. Na tome je tragu nastalo i istraživanje čiji je cilj doznati sljedeće: U kojoj mjeri učenici i nastavnici imaju razvijenu svijest o važnosti i vrijednosti svekolike komunikacijske jezične prakse na hrvatskome standardnom jeziku te koliko se često tijekom nastave poučava vještinama bilježenja, čitanja i pisanja.

Ključne riječi: hrvatski standardni jezik, komunikacija, bilježenje, čitanje, pisanje, nastava

SUMMARY

Standard Croatian Language Communication in School Practice

The main focus of this thesis is standard Croatian language communication in school practice. Therefore, the following work especially examines learning and teaching of the following skills: reading, writing and taking notes.

It is based on methodology and correspondent literature, as well as personal experiences and school practice experiences. Even though taking notes, reading and writing skills have been always present in school systems, we still must learn many things about them. However, we nowadays find ourselves lucky to be familiar with many benefits of these skills.

On the other hand, many skills are being neglected because of the influence of mass-media. Hence, it would be very useful to revive these skills and to recall the importance and the worth of them. Thus, the research aims to examine the following: To which extent are teachers and students aware of the importance and the worth of standard Croatian language communicative competence and how often do teachers teach taking notes, reading and writing skills.

Key words: standard Croatian language, communication, taking notes, reading, writing, teaching

UVOD

Ovaj se rad sastoji od teorijskoga i istraživačkoga dijela. U teorijskome se dijelu opisuje zbog čega se i kako u nastavi razvija svekolika komunikacijska praksa na hrvatskome standardnom jeziku. Pri tome se osobito ističe razvijanje bilježenja, čitanja i pisanja kao važnih i vrijednih vještina. Teorijski je dio potkrijepljen izvorima iz metodičke i korespondentne literature, osobnim iskustvima i iskustvima iz školske prakse.

U drugome se dijelu rada prikazuju rezultati istraživanja koje je provedeno putem anketnoga ispitivanja učenika i nastavnika u Osnovnoj školi Silvija Strahimira Kranjčevića u Senju, Srednjoj školi „Plitvička jezera“ u Korenici te u Salezijanskoj klasičnoj gimnaziji u Rijeci. Svrha je istraživanja bila doznati u kojoj mjeri ispitanici imaju razvijenu svijest o važnosti i vrijednosti svekolike komunikacijske jezične prakse na hrvatskome standardnom jeziku te koliko se često tijekom nastave poučava bilježenju, čitanju i pisanju. Stoga se u istraživačkome dijelu rada opisuju i uspoređuju odgovori nastavnika i učenika kako bi se dobio što bolji uvid u stanje u školskoj praksi.

TEORIJSKI DIO

HRVATSKI STANDARDNI JEZIK U NASTAVI

Hrvatski standardni jezik je jezik škole. To znači da bi se komunikacija na hrvatskome standardnom jeziku trebala razvijati u svim školskim predmetima (nastavnim, obveznim, dodatnim, dopunskim, izbornim, fakultativnim i izvannastavnim programima) u govornim i pisanim oblicima komunikacije. Školska je praksa potvrdila da se tomu pristupa prilično površno i nemarno. (Visinko 2014: 43) Iz iskustva mogu reći da sam se susrela i s nastavnicima i studentima Hrvatskoga jezika koji svekoliku komunikacijsku školsku praksu na hrvatskome standardnom jeziku ne smatraju važnom i vrijednom.

Metodička je praksa potvrdila da se u nastavi Hrvatskoga jezika najmanje bavimo pravogovorom što utječe na svekoliko jezično izražavanje učenika. (Visinko 2010: 14) Držim da je pravogovor u nastavi danas još slabije zastupljen jer su se u društvu jednostavno stvorile takve okolnosti u kojima se prihvaćaju izgovorna obilježja popularnoga gradskoga idioma. Mogu posvjedočiti kako mi se nekoliko puta dogodilo da je moj naglasak drugima bio smiješan i staromodan iako je u potpunosti u skladu s izgovornim obilježjima hrvatskoga standardnog jezika. Lingvisti koji se bave proučavanjem učenikova govora tvrde kako su učenici prvoga obrazovnoga ciklusa u potpunosti sposobni usvojiti hrvatski standardni jezik, sve njegove naglaske i ostala izgovorna obilježja. To je učenicima važno omogućiti što ranije jer je s godinama sve teže usvojiti obilježja drugoga idioma. Nakon dvanaeste je godine vrlo teško, gotovo nemoguće u potpunosti usvojiti novi idiom i sva njegova izgovorna obilježja. (Visinko 2010: 24)

Metodička praksa također svjedoči o tome da se u nastavi Hrvatskoga jezika nedovoljno bavimo rječnikom. (Visinko 2010: 14) O tome nam govori činjenica da učenici sve češće ne prepoznaju značenje nekih vrlo čestih riječi i termina. Nedavnom sam se prilikom u radu s učenicima iznenadila kada su mi rekli da ne znaju što znači riječ „autsajder“. Iako je posrijedi anglizam, već se prilično dugo u različitim komunikacijskim situacijama koristi i u hrvatskome jeziku pa zato nisam ni predvidjela da će ta riječ biti nepoznata. Očito je da je u sadašnjemu

trenutku potrebno intenzivnije i temeljitije bavljenje rječnikom u nastavi koje će pridonijeti svekolikome jezičnom izražavanju.

U jezičnome se izražavanju isprepliću i ostala nastavna područja Hrvatskoga jezika (hrvatski jezik, književnost i medijska kultura). Osim toga, sposobnosti jezičnoga izražavanja važna su odrednica i drugih školskih predmeta jer i u drugim predmetima sadržaje primamo putem jezika. To je u poveznici s razvijanjem kompetencije komunikacije na materinskome jeziku te sa snalaženjem u svim jezičnim djelatnostima (slušanje, govorenje, čitanje, pisanje, prevođenje). Stoga se u nastavi Hrvatskoga jezika u osnovnoj školi osobita pozornost treba posvetiti jezičnome izražavanju u svih komunikacijskim situacijama. To je zato što se učenici u tomu periodu trebaju pripremati za život u kojemu je jezično izražavanje važno za svakoga pojedinca bez obzira na područje bavljenja. Iz toga proizlazi da je nastava jezičnoga izražavanja funkcionalna ako pridonosi cjelokupnosti komunikacijske jezične prakse. (Visinko 2010: 14)

Sama se nastava ostvaruje u nizu komunikacijskih situacija pri čemu je nastavnikov govor vrlo važan čimbenik u ostvarenju obrazovnih i odgojnih zadaća. Nastavnik Hrvatskoga jezika bi mogao i trebao utjecati i na govor ostalih nastavnika u školi no to često ovisi o samoj upravi škole. Za školu bi bilo korisno zadužiti jednoga nastavnika Hrvatskoga jezika za lektoriranje školskih dokumenata, a prema potrebi i za sastavljanje tekstova, osobito tekstova kojima se škola prezentira u javnosti (primjerice tekstovi koji su upućeni roditeljima, koji su izloženi na školskim plakatima i tomu slično). (Visinko 2010: 23)

Učeničova je komunikacijska kompetencija na kraju osnovne škole razvidna u jasnome oblikovanju misli, u samostalnome oblikovanju rečenica u skladu s pravopisnom i slovničkom normom te u kompozicijski sređenome vezanom tekstu. (Visinko 2010: 15) Tijekom nastave Hrvatskoga jezika učenici bi se, dakle, trebali pripremati na različite komunikacijske situacije u kojima će se u životu naći.

Koliko je to važno važno za budućnost učenika, društva i države prepoznale su mnoge europske zemlje u kojima se nastava materinskoga jezika održava do četrnaest puta tjedno (Finska, Francuska). U hrvatskim se školama satnica materinskoga jezika svodi na pet sati tjedno u osnovnoj školi te najčešće četiri sata tjedno u srednjoj školi (ovisno o usmjerenju).¹

¹ <http://srednja.hr/Zbornica/Nastava/Hrvatski-ucenici-imaju-najmanju-satnicu-materinskog-jezika-u-Europi> (pristupljeno 13. lipnja 2017.)

Komunikacijska se kompetencija, između ostaloga, stječe i sustavnim vođenjem bilježaka tijekom nastave. Sljedeće se poglavlje, u skladu s time, odnosi na bilježenje tijekom nastave.

BILJEŠKE U NASTAVI

Cilj je vođenja bilježaka tijekom nastave zapamtiti smisao nastavnoga sadržaja. Dobre su bilješke uvijek praktične. To znači da su sažete, kratke i jasne, ali da se učenik iz njih može dosjetiti cijeloga nastavnoga sata.

Nije potrebno, štoviše štetno je zapisivati sve podatke koje čujemo. Ne možemo se istodobno usredotočiti na pisanje i aktivno slušanje. Ako to činimo, može nam se dogoditi da neki važan sadržaj slučajno previdimo. Bilješke ne treba stilistički dotjerivati ni previše uobličavati. One nisu vezani tekst već služe kao podsjetnik koji pomaže pamćenju da što bolje „spremi“ nove sadržaje. Često se događa (i učenicima i nastavnicima) da u silnoj želji da „pohvatamo“ sve informacije pokušavamo zapisati sve rečenice koje čujemo, a potom jedva izgovorimo suvislu rečenicu o tome što smo napisali. To je stoga što ne možemo istodobno misliti na rečenice koje smo zapisali i smisao koji želimo izreći.

Bilježimo kako bi sami sebi olakšali zapamćivanje. Prema tome, ne pišemo ono što već znamo, što nam je logično i što očekujemo. Bilježimo, dakle, ono što smo procijenili da ćemo teško zapamtiti bez zapisivanja. Stoga nam bilješke služe za samokomunikaciju. (Visinko 2010: 208) No tu treba biti oprezan je nam se ponekad može činiti da ćemo određeni sadržaj sigurno zapamtiti pa ga ne zapišemo i ubrzo zaboravimo. Stoga je korisno dan nakon pisanja bilježaka ponovno pregledati bilješke kako bismo utvrdili koliko su nam razumljive. Tada, dok se još svega dobro sjećamo, možemo malo prepraviti bilješke. Na taj način uvježbavamo vještinu bilježenja jer uočavamo da smo, primjerice, zapisali i neke nebitne informacije pa ćemo to drugi puta činiti u manjoj mjeri.

Bilježenje je i dobra vježba sažimanja jer uglavnom sadržava samo ključne riječi i ideje. To znači da učenik mora napraviti izbor i u što manje riječi zapisati što više sadržaja. (Visinko 2010: 208)

Dobre bilješke i za nekoliko godina mogu biti ključ za dosjećanje. Zato je važno zapisivati samo ono što smo dobro razumjeli. Jedna nas riječ u bilješkama može podsjetiti na cjelokupno ozračje i smisao onoga što smo slušali. (Škarić 2000: 31-36)

Bilježiti možemo za vrijeme ili nakon čitanja kako bismo si olakšali razumijevanje teksta. U poveznici je s time sljedeće poglavlje koje se bavi poučavanjem strategija čitanja u nastavi.

ČITANJE U NASTAVI

„...dijete će brzo shvatiti da je od onoga što uči čitanje najvažnije. Zbog toga je metoda koja se koristi pri učenju čitanja neobično važna: ona će odrediti mišljenje koje će dijete stvoriti o školi općenito i o sebi samome kao učeniku, pa čak i kao osobi. (...) S kakvom god prtljagom dijete došlo u školu, od trenutka kad je u razredu, najvažniji faktor pri učenju čitanja je način na koji mu učiteljica prezentira književni sadržaj (njegovu vrijednost i značenje). Ako je za njega čitanje zanimljivo, značajno i ugodno iskustvo, rado će prihvatiti neizbježne vježbe.“²

Strategije su čitanja od najranijega susreta djeteta s knjigom važne i vrijedne. Čak i ono malo dijete koje još ne zna čitati pregledavajući svoju slikovnicu doznaje mnogo toga o sadržaju teksta. Na taj način nesvjesno uvježbava strategiju pregledavanja teksta. Na tome tragu slijedi poglavlje koje se bavi strategijama čitanja u nastavi.

STRATEGIJE ČITANJA

Čitanje s razumijevanjem je vještina koja podrazumijeva niz strategija koje nastavnik treba rabiti sam i tomu poučavati učenike. Među brojnim se strategijama čitanja izdvajaju one za koje se istraživanjima utvrdilo da su najučinkovitije. Stoga ću ih navesti te objasniti čemu svaka služi. (Visinko 2014: 94-95)

Tijekom čitanja se aktiviraju naša prethodna znanja i iskustva. Stoga prva navedena strategija čitanja i jest primjena prethodnoga znanja. Ona se tijekom čitanja najčešće odvija nesvjesno i spontano. U nastavi je korisno čim češće posvijestiti tu strategiju kako bi ju učenici kasnije samostalno rabili (primjer: Tijekom čitanja osobitu pozornost obratimo na frazeme te se prisjetimo što smo o njima već naučili.). (Visinko 2014: 96-97)

² Bettelheim, Bruno; Zelan, Karen. 1999. Čitanje i dijete. *Kako razvijati kulturu čitanja*. Ur. Javor, Ranka. Knjižnice grada Zagreba. Zagreb.

Ponekad se tijekom čitanja vraćamo već pročitane kako bismo taj dio teksta mogli prepričati svojim riječima. To činimo kako bismo otklonili nejasnoće koje se mogu pojaviti uslijed nepoznavanja značenja određenih riječi te zbog nerazumijevanja konteksta. Tu je strategiju čitanja najbolje uvježbavati tako da si postavljamo pitanja koja se odnose na dijelove teksta koji čitamo. Time zapravo nadgledamo (provjeravamo) razumijevanje pri čitanju. Tomu trebamo poučavati učenike kako bi oni na taj način sami mogli upravljati svojim čitanjem. (Visinko 2014: 98)

Pri čitanju nam može pomoći i stvaranje vizualnih prezentacija. Ta strategija uključuje bilješke, označivanje u tekstu, izradbu shema, umnih mapa, tablica te crtanje sadržaja. Učenike je važno poučiti postupku izradbe kako bi oni pri čitanju sami za sebe mogli stvarati svoje vizualne prikaze. (Visinko 2014: 98-101)

Razumijevanje se čitanja može provjeriti postavljanjem pitanja. U nastavi književnosti, primjerice, nastavnik postavlja pitanja kojima provjerava razumijevanje djela (tko sudjeluje, što se događa, kada, kako i zašto). Time se želi postići učenikovo samostalno postavljanje pitanja u vezi s onime što čita. U razvijanju ove strategije mogu pomoći nastavnikova pitanja poput ovoga: Pročitajte uvod u tekst i pokušajte odrediti o čemu će tekst govoriti. To zapišite u obliku pitanja i dok budete čitali pokušajte odgovoriti na postavljeno pitanje. (Visinko 2014: 103-104)

Još jedna vrlo korisna strategija čitanja je prepoznavanje glavnih ideja. Ona se može uvježbavati izdvajanjem ključnih pojmova u tekstu. To je u poveznici sa sažimanjem i ustrojem teksta. Tu sam, dakle, navela tri strategije čitanja koje se mogu poučavati zajedno. Primjer: Zapišite tri ključna pojma iz teksta. Svaki pojam objasnite u dvije rečenice. Kakav je redosljed ključnih pojmova?

Najteži je oblik jezičnoga izražavanja sažimanje. Iz toga je razloga ovu korisnu strategiju i vještinu važno višekratno uvježbavati kako bi ju učenici kasnije mogli samostalno rabiti. Dobra je vježba sažimanja pisanje naslova za pročitani tekst (u jednoj riječi, sintagmi ili rečenici). Primjer: U jednoj riječi napišite naslov za tekst koji ste pročitali.

Čitanje s razumijevanjem vrlo često uključuje i strategiju predviđanja. To znači da na temelju naslova, ključnoga motiva i tomu slično, zaključujemo o sadržaju teksta. Predviđanje je blisko pregledavanju teksta. Te dvije strategije uvježbavamo svaki puta kada se upoznajemo sa sadržajem teksta tako što iščitavamo naslove, podnaslove, ilustracije, masno otisnute

pojmove, fotografije i tomu slično. Primjer: Što zaključujete o tekstu na temelju naslova i crteža pokraj teksta? (Visinko 2014: 111-116)

Strategija čitanja, ali i učenja i poučavanja koja se posebno izdvaja svakako je suradničko učenje. Učenici u suradničkome odnosu uče jedni od drugih, razmjenjuju iskustva i znanja što pridonosi produbljenju spoznaja, razumijevanja i uvažavanja mišljenja drugih. Za tu je strategiju važno da nastavnik predvidi manje skupine učenika koje će sa sastojati od uspješnijih i manje uspješnih učenika (na taj bi se način omogućilo da bolji učenici pomognu slabijima). Također je važno odrediti upute za svakoga učenika kako bi svatko točno znao koji mu je zadatak dodijeljen. Iz iskustva mogu posvjedočiti kako zajednički rad na istome zadatku djeluje motivirajuće. (Visinko 2014: 116)

Pri poučavanju i uvježbavanju svake strategije učenicima treba jasno dati do znanja čemu svaka pojedina strategija služi i kako ona može olakšati proces učenja. (Visinko 2014: 95)

Još je jedna važna i vrijedna vještina čitanja ostala neobjašnjena, a to je vođenje bilježaka o pročitanome. Pisanje bilježaka za vrijeme i nakon čitanja uvelike doprinosi razumijevanju pročitanoga teksta.

Uvježbavanje vođenja bilježaka o pročitanome možemo započeti vježbom podcrtavanja i zapisivanja ključnih riječi. To je ujedno i dobra vježba sažimanja. (Visinko 2010: 208) Iz svoga učeničkoga iskustva znam da sam najbrže i najlakše učila kada bih pokraj svakoga odlomka zapisala jednu ili dvije ključne riječi. U to vrijeme još nisam bila svjesna kako je riječ o strategiji čitanja i učenja, ali sam znala da mi je dovoljno pročitati ključnu riječ koju sam zapisala kako bih se prisjetila i ostalih podataka u odlomku. To se pokazalo kao učinkovito i brzo rješenje. Ispisivanjem ključnih riječi, dakle, uvježbavamo i bilježenje.

U nastavi književnosti odnosno tijekom čitanja lektire, korisno je voditi bilješki. Kako bih lakše objasnila što se u vezi s time čini i što se s time može činiti, ponovno ću se vratiti na svoje učeničko iskustvo. Iako sam u nekoliko prilika pokušavala voditi bilješke tijekom čitanja lektirnoga djela, ubrzo sam odustala jer mi je to oduzimalo previše vremena. Bilježenje bi mi oduzelo i taj poseban osjećaj udubljenosti u sadržaj knjige, nestala bi sva uгода a ostao zamor. To je stoga što nisam znala napraviti izbor – što zapisati, a što ne. Zato je učenike korisno poučiti i uputiti da tijekom čitanja lektire ne bilježe sve već samo određenu osobitost toga djela. To može biti, primjerice, bilježenje odnosa dvaju likova, bilježenje rečenica u kojima

prevladava poetski izraz, i tomu slično (ovisno o vrsti djela i onome što čitanjem želimo postići). (Visinko 2010: 209)

Svrha je bilježenja u nastavi osposobiti učenike da u budućnosti samostalno vode bilješke koje pomažu pri zapamćivanju i uvelike olakšavaju proces učenja u bilo kojemu području.

Vođenje je bilježaka korisno i pri sastavljanju pisanih tekstova. S time je u poveznici poglavlje koje slijedi.

PISANJE U ŠKOLI

Svako pisanje započinje mišlju. Mislimo o sadržaju koji želimo zapisati, o tekstu i rečenicama koje ćemo uobličiti, o onome tko će naš tekst čitati, o pravopisnoj i slovničkoj normi i mnogim drugim čimbenicima. Pisanje je, dakle, vještina koja uključuje složen niz aktivnosti. Stoga će poučavanje pisanju sastavaka u nastavi biti iznimno važno, zahtjevno, ali i korisno.

Kako sam na početku već navela, svako pisanje započinje mišlju. Učenike valja poučiti da te misli zabilježe kako bi u moru asocijacija pronašli glavnu misao budućega sastavka. Potom slijedi vježba prikupljanja podataka. Pri tome se misli na istraživanje o temi budućega sastavka. Učenici mogu rabiti knjige, mrežne stranice, mogu slušati i gledati različite obrazovne emisije kako bi prikupili podatke. Ako su u prilici mogu i razgovarati sa stručnim osobama u području iz kojega pišu sastavak. Potom se izrađuje plan pisanja sastavka. To je ujedno i dobra vježba sažimanja i ustroja teksta. Pri tome valja voditi računa da učenici na kraju planiranja imaju jasno vidljivu kompoziciju (uvodni, središnji i završni dio teksta). Razrađen je plan put ka dobrom sastavku. Učenik može dijelove plana više ili manje preoblikovati kako bi dobio najbolju inačicu prema kojoj će graditi sastavak. Kada je sve to učinjeno, pisanje sastavka može početi.

U školskoj se praksi često piše bez plana. To je stoga što je to vještina za koju je potrebno uložiti trud i vrijeme koje najčešće nemamo jer nismo dovoljno uvježbani u tome. Psiholozi tvrde da je određenu vještinu potrebno barem deset puta uvježbati kako bi nam ona postala automatizirana. Smatram da je kod pisanja plana to potrebno učiniti najmanje dvadeset puta. Iz tog je razloga važno da nastavnik ustraje u poučavanju i uvježbavanju pisanja plana kako bi učenicima to postala uobičajena praksa.

Nastavnik bi učenicima također trebao reći koliko sastavak treba biti dugačak (od koliko se riječi treba sastojati).

Nakon što učenici napišu sastavak, trebaju ga temeljito iščitati i utvrditi što je potrebno prepraviti i dotjerati. Pod tim se prvotno misli na sadržajno dotjerivanje. Učenik će, primjerice, utvrditi da su određene misli nejasno uobličene pa će ih prepraviti i stilski dotjerati. Potom slijedi ispravljanje s gledišta jezika i stila.

Sastavak se može usavršavati i tako da se učini vremenski odmak (dan ili dva) od pisanja. Iščitavajući ponovno vlastiti tekst dobiva se bolji uvid u eventualne propuste u razumljivosti i uvjerljivosti.

Posljednja je faza usavršavanja provjera jezične ispravnosti pri čemu se učenik može služiti pravopisom i rječnikom. (Visinko 2010: 100-110)

Iz svega je navedenoga razvidno da je za temeljitije bavljenje pisanjem potrebno predvidjeti veći broj nastavnih sati. Poučavanje pisanju iziskuje napor, i učenikov i nastavnikov, ali i radost koja dolazi kada vidimo plodove uloženoga truda.

UTEMELJENJE OPRAVDANOSTI ISTRAŽIVANJA

Društvo u kojemu živimo suočava se s brojnim promjenama koje nosi tehnološki napredak. To svakako utječe na život pojedinca i zajednice, a samim time i na sustav školovanja. „Sumjičavi smo prema nepreglednoj količini podataka, stranica, slika i prizora što su našoj djeci dostupni putem računala. Prestrašeni smo njihovim sposobnostima da se vrlo lako snalaze s nama nerazumljivim programima, primjećujemo kako traže novosti na Internetu, kako *chataju* s islandskim ekspertom za tuljane, kako na videoigrama vode žestoke virtualne borbe, složenije od sage o Nibelunzima. Žalimo se da su se vremena promijenila, da mladost nije više kao nekada bezbrižno životno razdoblje, odvojeno od svijeta odraslih. Putem računalnog zaslona djeca mogu istražiti cijeli svijet. Životne drame, katastrofe, zločini i strastveni zagrljaji prolaze pred njihovim otvorenim očima bez cenzure, ograničenja ili zabrana.“ (Laniado i Pietra 2005: 9)

Ideja je istraživanja potaknuta ovim pitanjima koja sam si postavila: Kako promjenjivi uvjeti u društvu utječu na komunikaciju na hrvatskome standardnom jeziku u nastavi, ali i izvan nastave? Koje se vještine razvijaju, a koje su zanemarene? Utječe li pojava mobitela i tableta na bilježenje i pisanje u školi? Kako pretraživanje mrežnih stranica utječe na čitanje? Koliko se često vještine bilježenja, pisanja i čitanja uvježbavaju u školi?

Istraživanje je, dakle, nastalo kako bi se utvrdilo što se u nastavi događa s važnim i vrijednim vještinama bilježenja, čitanja i pisanja koje učenicima olakšavaju sudjelovanje u obrazovnome procesu, a svima nama pomažu u razvijanju što bolje cjelokupne komunikacijske prakse.

ISTRAŽIVAČKI DIO

PREDMET ISTRAŽIVANJA

Predmet je istraživanja ispitati koliko se često u nastavi razvijaju vještine čitanja, pisanja i bilježenja u osnovnoj školi u drugome i trećemu obrazovnom ciklusu te u srednjoj školi u četvrtome obrazovnom ciklusu.

Predmet je istraživanja ispitati i kolika je svijest nastavnika i učenika tih škola o važnosti i vrijednosti komunikacije na hrvatskome standardnom jeziku u nastavi, ali i izvan nje.

CILJ ISTRAŽIVANJA

Cilj je istraživanja utvrditi koliko često nastavnici osnovne i srednje škole poučavaju učenike pisanju tekstova, strategijama čitanja i potiču na bilježenje tijekom nastave te koliko to njihovi učenici prepoznaju i slijede odobrene upute.

Cilj je istraživanja također utvrditi smatraju li učenici i nastavnici tih škola važnost i vrijednost komunikacije na hrvatskome standardnom jeziku ne samo u nastavi i u školi, nego i u svekolikome javnom životu u zajednici.

UZORAK ISTRAŽIVANJA

Uzorak čine učenici i nastavnici dviju srednjih škola te jedne osnovne škole. Riječ je o učenicima i nastavnicima u Osnovnoj škole Silvija Strahimira Kranjčevića u Senju te o učenicima i nastavnicima Srednje škole „Plitvička jezera“ u Korenici i Salezijanske klasične gimnazije u Rijeci.

Srednja škola „Plitvička jezera“ sadrži dvije didaktičke cjeline. Prvu cjelinu (četverogodišnje obrazovanje) čine programi opća gimnazija i hotelijersko-turistički tehničar, a drugu (trogodišnje obrazovanje) čine programi kuhar i konobar.

Salezijanska klasična gimnazija u Rijeci sadrži jednu didaktičnu cjelinu s programima klasične gimnazije te opće gimnazije, smjer za sportaše.

Istraživanjem je obuhvaćeno 404 ispitanika. Od toga je 144 učenika i 33 nastavnika osnovne škole te 203 učenika i 24 nastavnika srednjih škola.

METODA ISTRAŽIVANJA

Istraživanje se temelji na metodi ankete za učenike i ankete za nastavnike. Svaka se anketa sastoji od četiriju pitanja višestrukoga izbora i jednoga pitanja otvorenoga tipa na koje se može, ali i ne mora odgovoriti. To se pitanje odnosi na dodatne komentare i razmišljanja.

U prvome se dijelu istraživanja uspoređuju odgovori učenika i nastavnika na pitanje o važnosti i vrijednosti svekolike komunikacijske jezične prakse na hrvatskome standardnom jeziku.

U drugome se dijelu istraživanja iščitavaju mišljenja učenika o tome koliko često tijekom nastave prepoznaju poučavanje vještinama bilježenja, čitanja i pisanja. Pri tome se utvrđuje učestalost odabranih odgovora na postavljena pitanja u anketi.

U trećemu se dijelu istraživanja analiziraju odgovori nastavnika u školama koje su sudjelovale u istraživanju. Dakle, utvrđuje se učestalost odabranih odgovora na postavljena pitanja u anketi. Potom se uspoređuju odgovori nastavnika u osnovnoj školi i nastavnika u srednjoj školi.

Također se utvrđuje u kojoj se mjeri odgovori učenika i nastavnika razlikuju. Uspoređuju se odgovori učenika i nastavnika koji su sudjelovali u istraživanju.

Na kraju se u izboru komentara učenika i nastavnika citiraju i analiziraju oni čiji je sadržaj važan i vrijedan doprinos ovome radu.

HIPOTEZE ISTRAŽIVANJA

Za ovo istraživanje navodim sljedeće hipoteze:

1. Nastavnici i učenici pretežito se slažu u mišljenju o važnosti i vrijednosti svekolike komunikacijske jezične prakse na hrvatskome standardnom jeziku.
2. Učenici smatraju da ih nastavnici tijekom nastave redovito potiču na vođenje bilježaka.
3. Učenici smatraju da ih nastavnici poučavaju strategijama čitanja i sastavljanja pisanih tekstova, ali neredovito i vrlo neujednačeno.
4. Nastavnici redovito potiču učenike na vođenje bilježaka tijekom nastave i tome ih poučavaju. Nastavnici osnovne škole to čine češće u odnosu na nastavnike srednjih škola.
5. Nastavnici neujednačeno poučavaju učenike strategijama čitanja i sastavljanja pisanih tekstova. Tim sastavnicama učenike poučavaju češće nastavnici u osnovnoj školi.

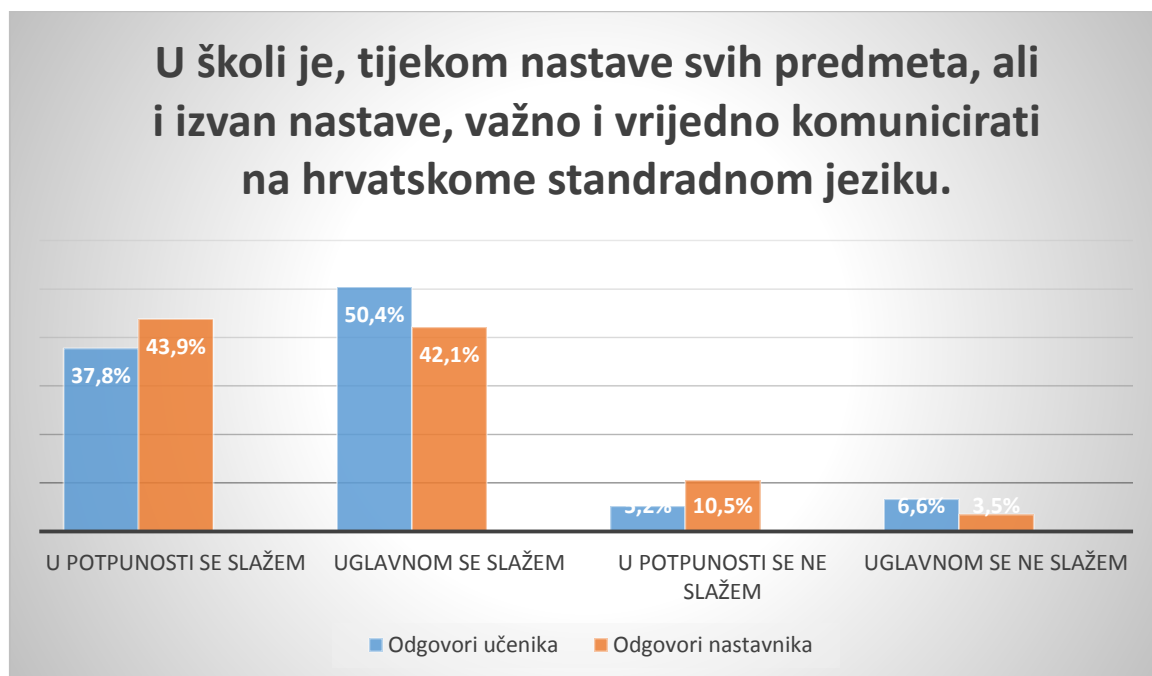
REZULTATI I ANALIZA ISTRAŽIVANJA

Kao što sam već u uvodu navela, svrha je istraživanja bila doznati u kojoj mjeri ispitanici imaju razvijenu svijest o važnosti i vrijednosti svekolike komunikacijske jezične prakse na hrvatskome standardnom jeziku te koliko se često tijekom nastave poučava bilježenju, čitanju i pisanju. Stoga se u rezultatima i analizi istraživanja opisuju i uspoređuju odgovori učenika i nastavnika kako bi se dobila što jasnija slika stanja u školskoj praksi u vezi s ispitivanim sastavnicama.

KOMUNIKACIJA NA HRVATSKOME STANDARDNOM JEZIKU

Analizu ću istraživanja započeti usporedbom mišljenja učenika i nastavnika o važnosti i vrijednosti svekolike komunikacijske prakse na hrvatskome standardnom jeziku. Stoga su na sljedećemu su grafu prikazani dobiveni rezultati.

Graf 1.: Usporedba mišljenja učenika i nastavnika o važnosti i vrijednosti svekolike komunikacijske prakse na hrvatskome standardnom jeziku.

Podatci u grafu 1. ukazuju na sljedeće: Najveći broj ispitanika smatra da je u školi tijekom nastave svih predmeta, ali i izvan nastave, važno i vrijedno komunicirati na hrvatskome standardnom jeziku. 37,8% učenika i 43,9% nastavnika se u potpunosti slaže s navedenom tvrdnjom. Njima se pridružuje još 50,4% učenika i 42,1% nastavnika koji uglavnom smatraju kako je svekolika komunikacijska jezična praksa na hrvatskome standardnom jeziku važna i vrijedna.

Nažalost, određeni broj ispitanika ne smatra da je u školi tijekom svih predmeta, ali i izvan nastave, važno i vrijedno komunicirati na hrvatskome standardnom jeziku. Riječ je o 5,2% učenika i 10,5% nastavnika koji se s tvrdnjom u potpunosti ne slažu te o 6,6% učenika i 3,5% nastavnika koji se uglavnom ne slažu s tvrdnjom da je svekolika komunikacijska jezična praksa na hrvatskome standardnom jeziku važna i vrijedna.

Najviše zabrinjava podatak da toliki postotak nastavnika nema razvijenu svijest o važnosti i vrijednosti svekolike komunikacijske jezične prakse na hrvatskome standardnom jeziku. Stoga ne čudi da postoje i učenici koji razmišljaju poput nastavnika pa također ne smatraju da je važno i vrijedno komunicirati na hrvatskome standardnom jeziku. Iz toga

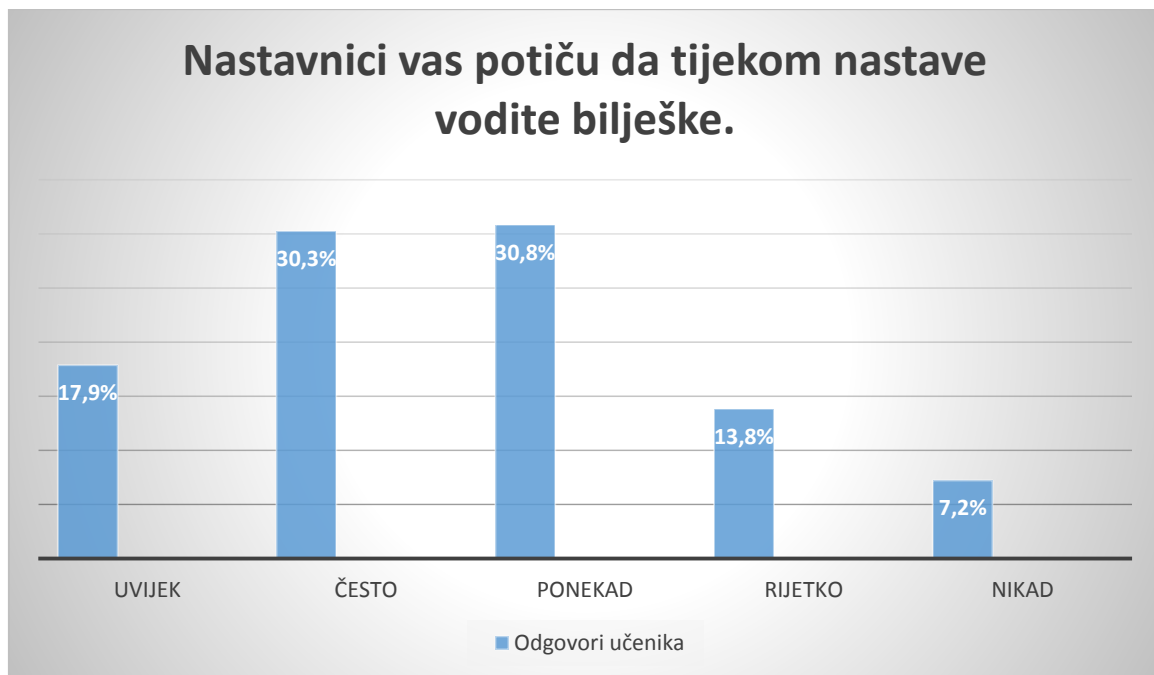
proizlazi da svijest o važnosti i vrijednosti svekolike komunikacijske jezične prakse na hrvatskome standardnom jeziku treba razvijati ne samo kod učenika već i kod nastavnika. To bi se, prema tome, trebalo činiti na svim stupnjevima obrazovanja pa i na fakultetskoj razini, osobito u nastavničkim usmjerenjima. Za takve je promjene u sustavu školovanja potrebno još puno vremena i dobre volje. No to nas svakako ne bi trebalo spriječiti u razvijanju te svijesti u svakodnevnim komunikacijskim situacijama, osobito u školi.

Dobiveni podatci potvrđuju prvu hipotezu u kojoj je navedeno da se nastavnici i učenici pretežito slažu u mišljenju o važnosti i vrijednosti svekolike komunikacijske jezične prakse na hrvatskome standardnom jeziku.

BILJEŽENJE S GLEDIŠTA UČENIKA

Na cjelokupnost komunikacijske jezične prakse svakako utječe i vještina bilježenja. Stoga se sljedeći rezultati koje ću prikazati odnose se na to koliko često učenici tijekom nastave prepoznaju poticanje vođenja bilježaka. Kako bih što zornije predočila odgovore učenika, dobivene ću podatke prikazati u grafu koji slijedi.

Graf 2.: Mišljenja učenika o učestalosti poticanja vođenja bilježaka tijekom nastave.

Iz grafa 2. iščitavamo sljedeće: 17,9% učenika smatra da ih nastavnici uvijek potiču na vođenje bilježaka tijekom nastave. Nešto veći broj učenika, točnije njih 30,3% misli kako ih se tijekom nastave često potiče na vođenje bilježaka. Njima se pridružuje još 30,8% učenika koji smatraju da ih nastavnici tijekom nastave ponekad potiču na vođenje bilježaka.

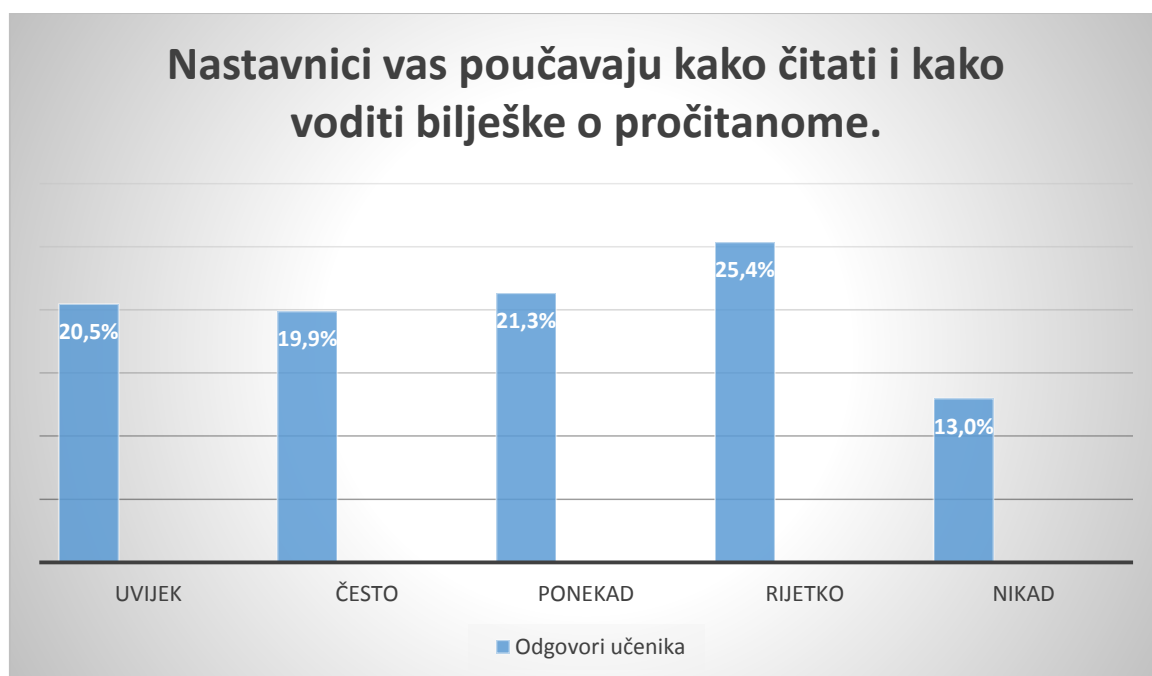
Određeni broj učenika, nažalost, ne prepoznaje da ih njihovi nastavnici tijekom nastave potiču na vođenje bilježaka. Riječ je o 13,8% učenika koji smatraju da ih se rijetko potiče na vođenje bilježaka te o 7,2% učenika koji nikada ne prepoznaju poticanje vođenja bilježaka tijekom nastave.

Rezultati pokazuju da najveći broj učenika tijekom nastave uglavnom prepoznaje poticanje na vođenje bilježaka i time je druga hipoteza potvrđena.

ČITANJE I PISANJE S GLEDIŠTA UČENIKA

U poveznici su s bilježenjem i vještine čitanja i pisanja. Stoga se sljedeći rezultati koje ću prikazati odnose se na to koliko često učenici tijekom nastave prepoznaju poučavanje strategijama čitanja i sastavljanja pisanih tekstova. Najprije ću prikazati graf kojim će se otkriti mišljenja učenika o tome koliko ih često nastavnici poučavaju strategijama čitanja.

Graf 3.: Mišljenja učenika o učestalosti poučavanja strategijama čitanja tijekom nastave.

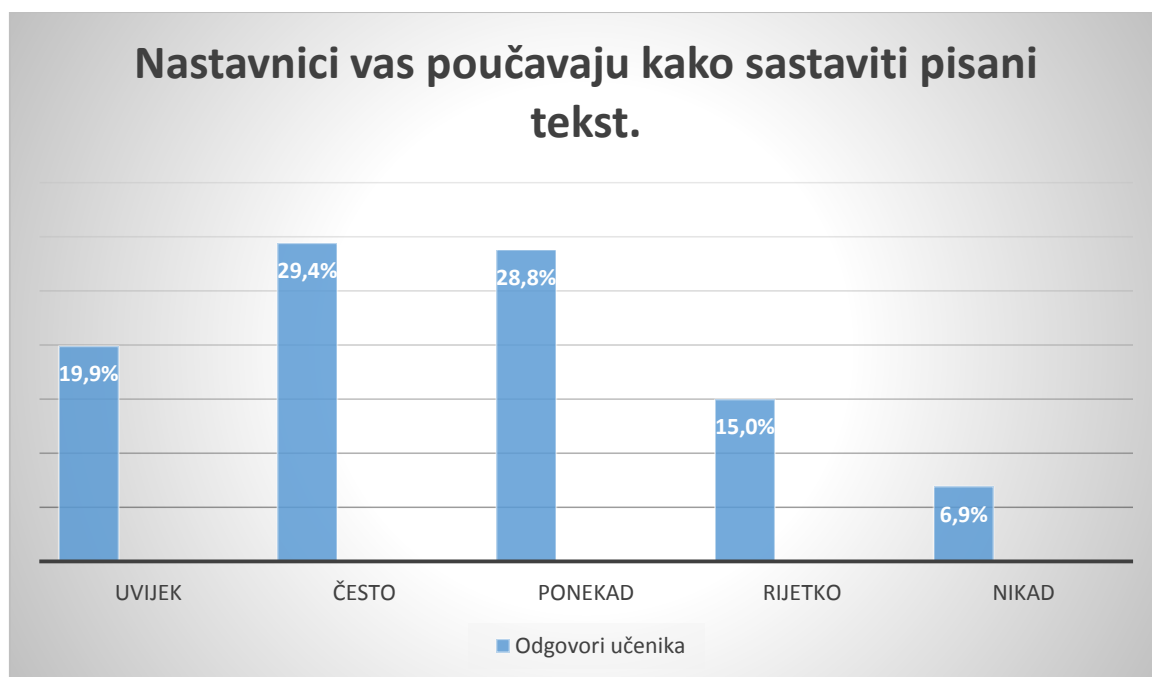
U grafu 3. prikazuju se odgovori učenika o poučavanju strategijama čitanja tijekom nastave. Rezultati upućuju na sljedeće: 20,5% učenika smatra da ih nastavnici uvijek poučavaju strategijama čitanja. Brojčano su im blizu i oni učenici koji smatraju da ih nastavnici često poučavaju strategijama čitanja (19,9%) te oni učenici koji tijekom nastave ponekad prepoznaju poučavanje strategijama čitanja (21,3%).

Nažalost, najveći broj učenika smatra kako ih nastavnici rijetko poučavaju strategijama čitanja (25,4%). Njima se pridružuje i 13,0% učenika koji tijekom nastave nikad ne prepoznaju poučavanje strategijama čitanja.

Dobiveni rezultati ukazuju na to da nijedan odgovor od pet ponuđenih ne prevladava u potpunosti i da su učenici vrlo različito odgovarali na ovo pitanje. Razvidno je, dakle, da učenici procjenjuju kako ih nastavnici poučavaju strategijama čitanja, ali neredovito i vrlo neujednačeno.

U nastavku slijedi analiza rezultata u vezi s poučavanjem sastavljanja pisanih tekstova. Stoga će se u sljedećemu grafu prikazati mišljenja učenika o tome koliko ih se često tijekom nastave poučava sastavljanju pisanih tekstova.

Graf 4.: Mišljenja učenika o učestalosti poučavanja sastavljanja pisanih tekstova tijekom nastave.

Iz grafa 4. iščitavamo sljedeće rezultate: 19,9% učenika smatra kako ih nastavnici uvijek poučavaju sastavljanju pisanih tekstova. Nadalje, najveći broj učenika često prepoznaje poučavanje sastavljanja pisanih tekstova tijekom nastave (29,4%). Njima se pridružuju i oni učenici koji procjenjuju da ih nastavnici ponekad poučavaju vještini pisanja (28,8%).

Postoje, međutim, i oni učenici koji uglavnom ne prepoznaju poučavanje vještini pisanja tijekom nastave. 15,0% učenika smatra kako ih nastavnici rijetko poučavaju sastavljanju

pisanih tekstova te njih 6,9% nikada ne prepoznaje poučavanje sastavljanja pisanih tekstova tijekom nastave.

Rezultati prikazani u grafu 3. i grafu 4. potvrđuju treću hipotezu. To znači da učenici uglavnom smatraju da ih nastavnici poučavaju strategijama čitanja i sastavljanja pisanih tekstova, ali neredovito i vrlo neujednačeno.

BILJEŽENJE S GLEDIŠTA NASTAVNIKA

Nakon pregleda mišljenja učenika, slijedi pregled mišljenja nastavnika u vezi s ispitivanim sastavnicama. Stoga se sljedeći rezultati koje ću prikazati odnose se na mišljenja nastavnika o tome koliko često tijekom nastave učenike potiču bilježenju. U sljedećemu se grafu prikazuju dobiveni rezultati.

Graf 5.: Mišljenja nastavnika o tome koliko često učenike potiču na vođenje bilježaka.

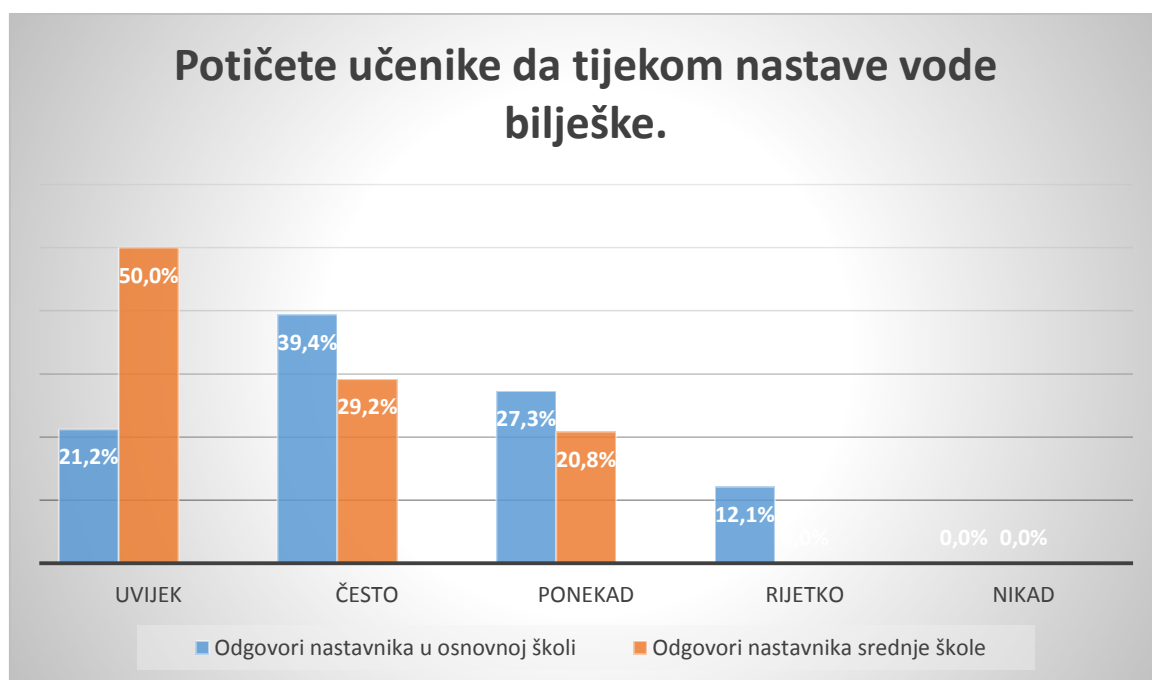

Iz grafa 5. razvidno je sljedeće: 33,3% nastavnika smatra kako učenike tijekom nastave uvijek potiču na vođenje bilježaka. Nešto veći broj nastavnika, njih 35,1%, procjenjuje kako učenike često potiče na vođenje bilježaka. Nadalje, 24,6% nastavnika smatra da to tijekom nastave čini ponekad, a 7,0% nastavnika procjenjuje da učenike rijetko potiče na vođenje bilježaka. Pozitivno je da nijedan nastavnik ne smatra da tijekom nastave nikada ne potiče učenike na vođenje bilježaka.

O istoj sastavnici poučavanja učenici imaju ponešto drukčije mišljenje. Usporedbom grafa 2. i grafa 5., može se iščitati kako učenici tijekom nastave rijeđe prepoznaju poučavanje vještini bilježenja nego njihovi nastavnici. Jedan od mogućih razloga za to je činjenica da je kod nastavnika riječ o samoprocjeni (općepoznata je činjenica da je najvećemu broju ljudi teško objektivno procijeniti vlastiti rad).

Radi boljega uvida u razlike u poučavanju u osnovnoj i srednjoj školi, sljedećim će se grafom prikazati usporedba odgovora nastavnika u osnovnoj školi i nastavnika u srednjoj školi na pitanje o poticanju vještine bilježenja.

Graf 6.: Usporedba mišljenja nastavnika osnovne škole i nastavnika srednje škole o tome koliko često tijekom nastave potiču učenike na vođenje bilježaka.

Na grafu 6. prikazuje se usporedba odgovora nastavnika u osnovnoj školi s nastavnicima u srednjoj školi na pitanje o tome koliko često tijekom nastave potiču učenike na vođenje bilježaka.

Rezultati upućuju na sljedeće: 21,2% nastavnika u osnovnoj školi i 50,0% nastavnika u srednjoj školi smatra kako tijekom nastave uvijek potiče učenike na vođenje bilježaka. Nadalje, 39,4% nastavnika u osnovnoj školi i 29,2% nastavnika u srednjoj školi procjenjuje da tijekom nastave često potiče učenike na vođenje bilježaka. Njima se pridružuje i 27,3% nastavnika u osnovnoj školi i 20,8% nastavnika u srednjoj školi koji smatraju da ponekad potiču učenike na vođenje bilježaka.

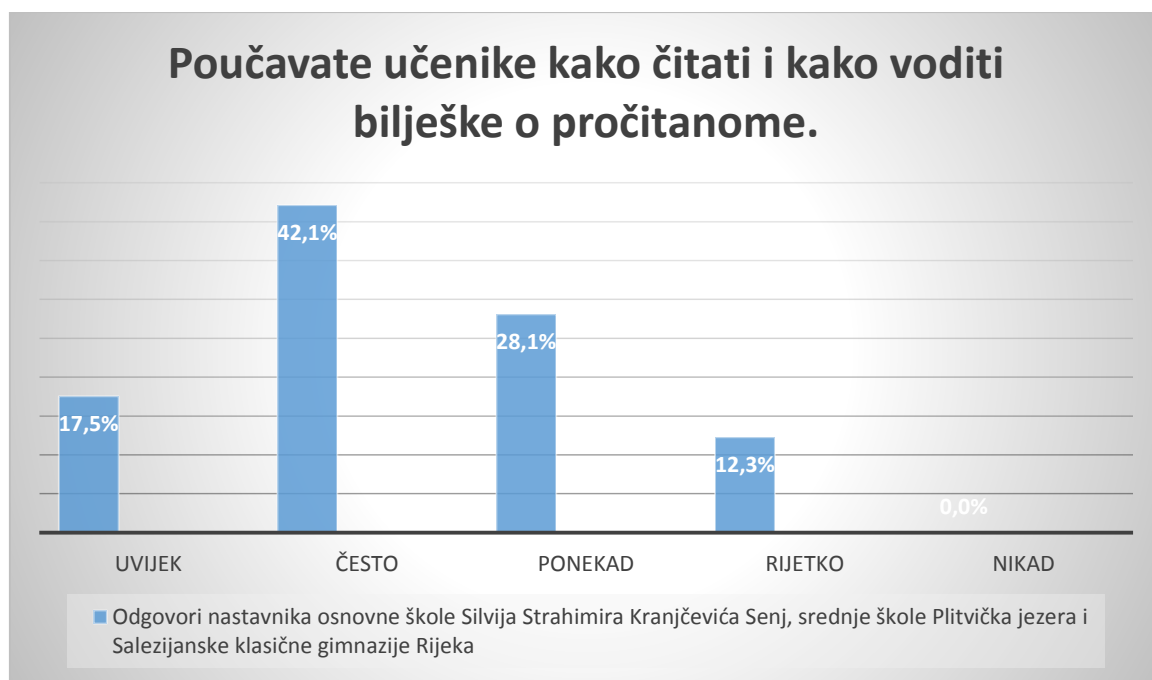
Nažalost, 12,1% nastavnika u osnovnoj školi smatra kako rijetko potiče učenike na vođenje bilježaka. S druge strane, nastavnici u srednjoj školi uopće nisu birali odgovor rijetko, kao ni odgovor nikad. Nastavnici u osnovnoj školi također nisu birali odgovor nikad. To, dakle, znači da svi nastavnici smatraju da potiču učenike na vođenje bilježaka, ali prilično neujednačeno.

Četvrta je hipoteza stoga opovrgnuta jer su rezultati pokazali da nastavnici neujednačeno i neredovito potiču učenike na vođenje bilježaka i jer nastavnici u srednjoj školi to čine češće u odnosu na nastavnike u osnovnoj školi.

ČITANJE I PISANJE S GLEDIŠTA NASTAVNIKA

Nakon pregleda odgovora u vezi s bilježenjem, slijedi pregled odgovora nastavnika u vezi s poučavanjem vještina čitanja i pisanja. Sljedeći se, dakle, rezultati koje ću prikazati odnose na poučavanje učenika strategijama čitanja. Stoga se na grafu koji slijedi prikazuju odgovori nastavnika o tome koliko često tijekom nastave učenike poučavaju strategijama čitanja.

Graf 7.: Mišljenja nastavnika o tome koliko često poučavaju učenike strategijama čitanja.

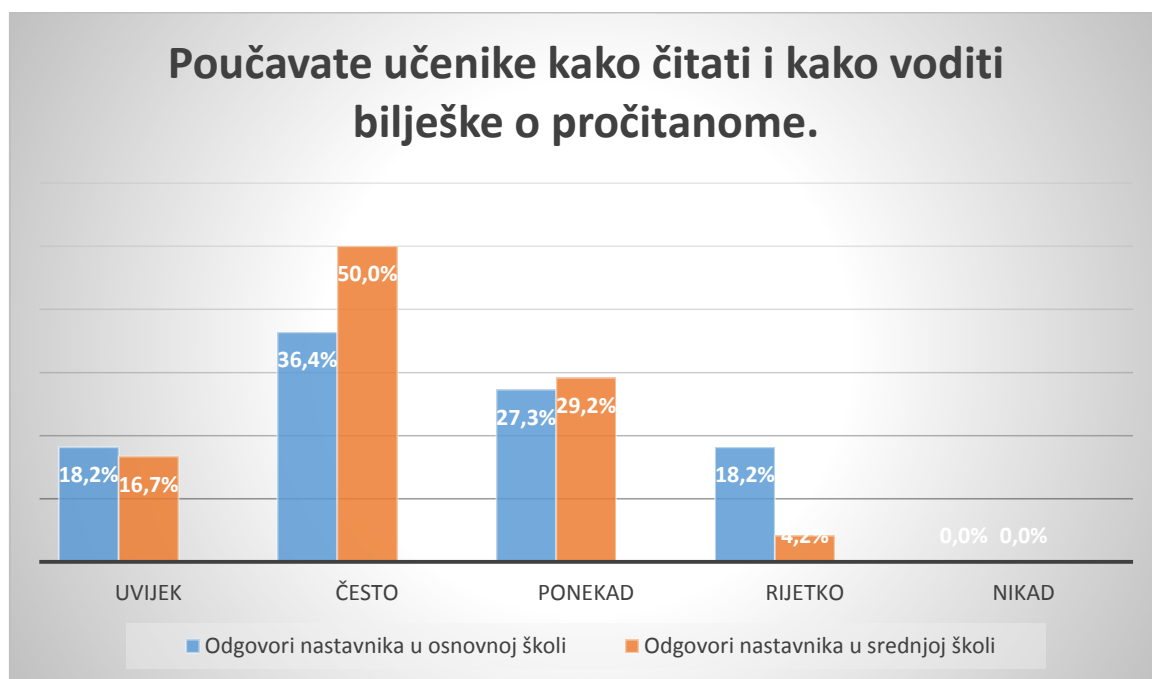

Na grafu 7. vidljivi su sljedeći rezultati: 17,5% nastavnika smatra da učenike tijekom nastave uvijek poučava strategijama čitanja. Njima se pridružuje najveći broj nastavnika (42,1%) koji procjenjuje da učenike često poučava strategijama čitanja. Nešto manji broj (28,1%) smatra da učenike ponekad poučava strategijama čitanja dok najmanje nastavnika smatra da to čini rijetko (12,3%). Odgovor nikad nijedan nastavnik nije odabrao što znači da svi smatraju da češće ili rjeđe poučavaju učenike strategijama čitanja.

Učenici o tome imaju ponešto drukčije mišljenje. Iz grafa 3. saznajemo kako najveći broj učenika smatra da ih nastavnici rijetko poučavaju strategijama čitanja. S druge strane, najveći broj nastavnika procjenjuje da učenike često poučava strategijama čitanja. Iz dobivenih je rezultata razvidno da nastavnici poučavaju učenike strategijama čitanja, ali vrlo neujednačeno. To u konačnici rezultira time da učenici tu sastavnicu tijekom nastave rjeđe prepoznaju, a samim time i rjeđe slijede upute koje se na nju odnose.

Kako bih dobila bolji uvid u poučavanje strategijama čitanja u osnovnoj i srednjoj školi, prikazat ću usporedbu odgovora nastavnika u osnovnoj školi i nastavnika u srednjoj školi o poučavanju strategijama čitanja.

Graf 8.: Usporedba mišljenja nastavnika u osnovnoj školi i nastavnika u srednjoj školi o tome koliko često tijekom nastave poučavaju učenike strategijama čitanja.

U grafu 8. prikazani su rezultati dobiveni usporedbom odgovora nastavnika u osnovnoj školi i nastavnika u srednjoj školi o poučavanju strategijama čitanja.

Rezultati ukazuju na sljedeće: 18,2% nastavnika u osnovnoj školi i 16,7% nastavnika u srednjoj školi smatra da učenike uvijek poučava strategijama čitanja. 36,4% nastavnika u

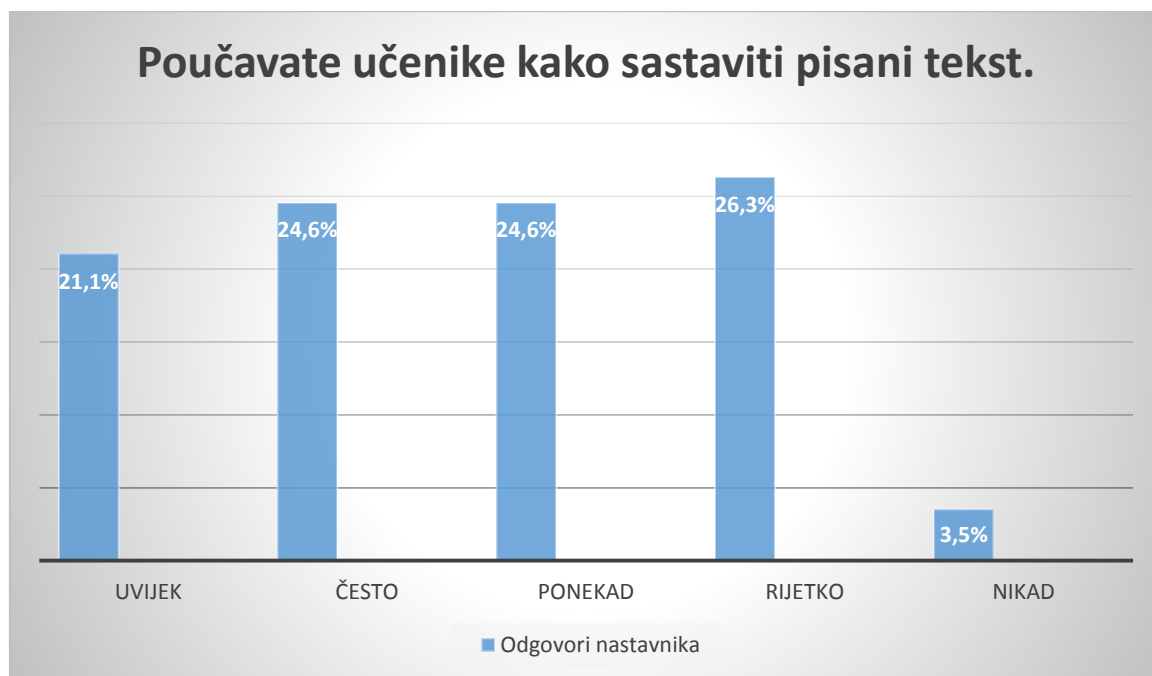
osnovnoj školi i 50,0% nastavnika u srednjoj školi procjenjuje da učenike često poučava strategijama čitanja. Nešto manji broj nastavnika (27,3% nastavnika u osnovnoj školi i 29,2% nastavnika u srednjoj školi) smatra da to čini ponekad.

Nažalost, čak 18,2% nastavnika u osnovnoj školi smatra da učenike rijetko poučava strategijama čitanja. S druge strane, tek je 4,2% nastavnika u srednjoj školi s time suglasno. Pozitivna je činjenica da nijedan nastavnik koji je sudjelovao u istraživanju ne smatra da učenike nikada ne poučava strategijama čitanja.

Rezultati pokazuju da nastavnici u srednjoj školi češće poučavaju učenike strategijama čitanja u odnosu na nastavnike u osnovnoj školi. Iako je ta sastavnica korisna na svim razinama obrazovanja, poučavanje strategijama čitanja trebalo bi biti najzastupljenije u osnovnoj školi. To je stoga što se u tome razdoblju života mladoga čovjeka stječu osnovne vještine (pa i vještina čitanja) koje su potrebne u svekolikoj komunikacijskoj jezičnoj praksi.

S time su u poveznici i sljedeći rezultati koje ću prikazati, a odnose se na poučavanje još jedne važne i vrijedne vještine, vještine pisanja. Stoga će se u sljedećemu grafu prikazati dobiveni rezultati u vezi s tom sastavnicom.

Graf 9.: Mišljenja nastavnika o tome koliko često učenike poučavaju sastavljanju pisanih tekstova.

U grafu 9. prikazane su procjene nastavnika o tome koliko često tijekom nastave poučavaju učenike sastavljanju pisanih tekstova.

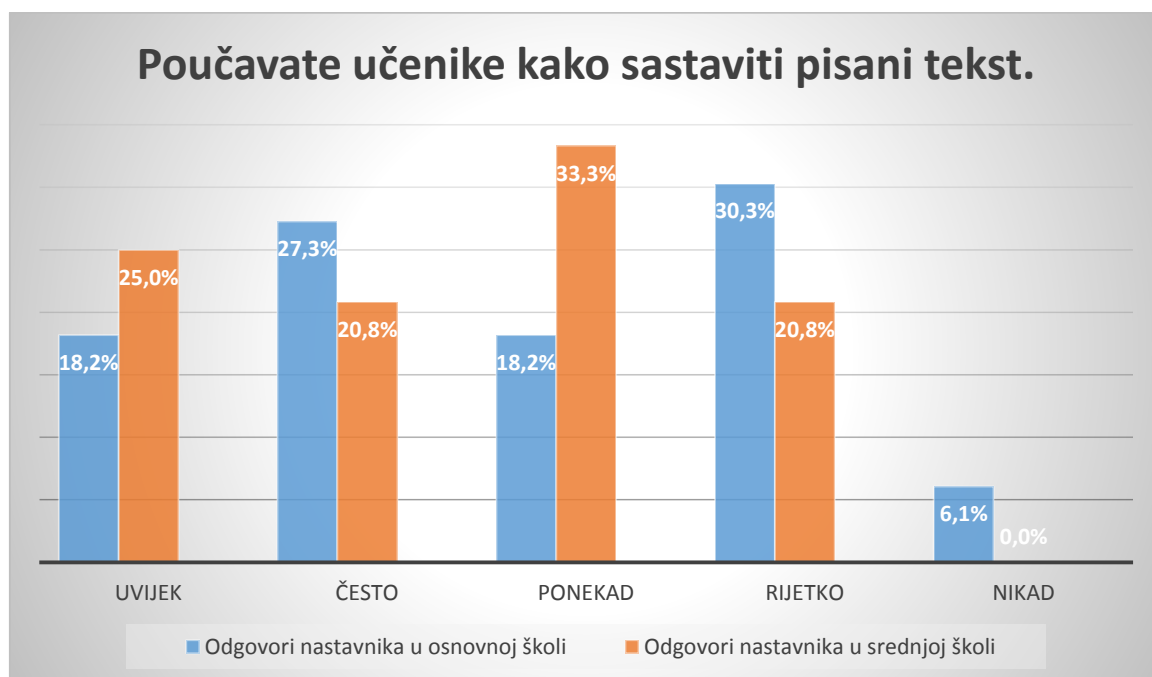
Rezultati upućuju na sljedeće: 21,1% nastavnika smatra da učenike uvijek poučava sastavljanju pisanih tekstova. Njima se pridružuje i 24,6% nastavnika koji procjenju da to čine često te 24,6% nastavnika koji smatraju da učenike ponekad poučavaju sastavljanju pisanih tekstova.

Nažalost, najveći broj nastavnika smatra da učenike rijetko poučava sastavljanju pisanih tekstova (26,3%). Štoviše, određeni broj nastavnika procjenjuje da svoje učenike nikada ne poučava vještini pisanja (3,5%).

Zanimljivo je primijetiti da usporedbom grafa 4. s grafom 9. otkrivamo kako učenici češće prepoznaju poučavanje sastavljanja pisanih tekstova u odnosu na nastavnike koji ih u tome vode. Moguće je da je posrijedi to da učenici svako pisanje i bilježenje tijekom nastave povezuju s poučavanjem sastavljanja pisanoga teksta.

Razvijanje se vještine pisanja na različitim stupnjevima obrazovanja različito poučava i vrjednuje. Što se u vezi s tom sastavnicom čini u osnovnoj školi, a što u srednjoj, saznat ćemo iz rezultata prikazanih u grafu koji slijedi.

Graf 10.: Usporedba mišljenja nastavnika u osnovnoj školi i nastavnika u srednjoj školi o tome koliko često poučavaju učenike sastavljanju pisanih tekstova.

U grafu 10. prikazuje se usporedba procjene nastavnika u osnovnoj školi i nastavnika u srednjoj školi o tome koliko često učenike poučavaju sastavljanju pisanih tekstova.

Rezultati pokazuju sljedeće: 18,2% nastavnika u osnovnoj školi i 25,0% nastavnika u srednjoj školi smatra da učenike uvijek poučava sastavljanju pisanih tekstova. Nešto veći broj nastavnika, 27,3% nastavnika u osnovnoj školi i 20,8% nastavnika u srednjoj školi, procjenjuje da učenike često poučava sastavljanju pisanih tekstova. Tek 18,2% nastavnika u osnovnoj školi smatra da tijekom nastave ponekad poučava učenike sastavljanju pisanih tekstova dok je u tomu suglasno 33,3% nastavnika u srednjoj školi.

Nažalost, najveći broj nastavnika u osnovnoj školi smatra da učenike rijetko poučava sastavljanju pisanih tekstova (30,3%) dok to isto misli tek 20,8% nastavnika u srednjoj školi.

Još je lošiji pokazatelj stanja u osnovnoj školi činjenica da čak 6,1% nastavnika u osnovnoj školi smatra da učenike nikada ne poučava sastavljanju pisanih tekstova dok to, s druge strane, nijedan nastavnik u srednjoj školi ne smatra.

Iz navedenih je rezultata razvidno kako nastavnici neujednačeno i neredovito poučavaju učenike strategijama čitanja i sastavljanja pisanih tekstova. Rezultati također pokazuju da tim sastavnicama učenike poučavaju češće nastavnici u srednjoj školi u odnosu na nastavnike u osnovnoj školi. Peta je hipoteza stoga opovrgnuta.

DODATNI KOMENTARI I RAZMIŠLJANJA UČENIKA I NASTAVNIKA

Posljednje je pitanje u anketi za učenike i anketi za nastavnike bilo otvorenoga tipa i odnosilo se na dodatne komentare i razmišljanja. Najveći broj ispitanika nije odgovorio na to pitanje, a od onih koji jesu izabrala sam pet odgovora čiji je sadržaj u poveznici s predmetom istraživanja.

Započet ću odgovorom učenika koji objašnjava zašto se u potpunosti ne slaže s tvrdnjom da je u školi, tijekom nastave svih predmeta, ali i izvan nastave, važno i vrijedno komunicirati na hrvatskome standardnom jeziku. Učenik je, dakle, na peto pitanje odgovorio ovako: „**U ovom prvom zadatku ja se u potpunosti ne slažem jer poslije škole mogu govoriti kako hoću.**“ Smatram kako je ovdje riječ o neosviještenosti i nedovoljnome poznavanju upotrebe hrvatskoga standardnoga jezika, svih njegovih stilova, ali i zavičajnoga idioma. Učenicima treba dati do znanja kako je zavičajni idiom također važan i vrijedan i omogućiti im bavljenje njime u nastavi Hrvatskoga jezika. (Visinko 2014: 44) Nastavnici, dakle, trebaju objasniti učenicima da hrvatskome jeziku ne pripada samo hrvatski standardni jezik već i sva njegova nariječja, dijalekti i mjesni govori. U poveznici s time treba pojasniti i čemu, prema tome, služi hrvatski standardni jezik i koja je svrha njegova poučavanja.

Jedan je drugi učenik na peto pitanje u anketi odgovorio ovako: „**Mislim da nastavnici ne potiču kreativnost i interaktivni rad koji je puno korisniji.**“ Odgovor ukazuje na sljedeće: Suradničko učenje i inovativnost nisu dovoljno zastupljeni tijekom nastave. O kompetenciji poduzetnosti i inicijativnosti u hrvatskim osnovnim školama više doznajemo iz

istraživačkoga izvještaja Instituta za društvena istraživanja.³ Rezultati su toga istraživanja pokazali da se tijekom nastave kompetencija inicijativnosti i poduzetnosti nedostavno poučava i da je potreba sadašnjega trenutka obrazovati buduće nastavnike o tome kako učenike poučavati toj kompetenciji. U poveznici je s time i suradničko učenje koje može biti vrlo korisno ako svi učenici sudjeluju u zajedničkome ostvarenju cilja. Pri tome mislim da svatko od njih ulaže napor, ali i osjeća sreću i zadovoljstvo jer i njegov dio posla pridonosi cijeloj skupini.

Izdvojila sam još jedan učenički odgovor na peto pitanje koji glasi ovako: **„Smatram kako bi bilo daleko korisnije kada bi se više vremena posvećivalo pripremi za školsku zadaću.“** Ovaj je učenik ukazao na sljedeće: Vještina je pisanja vrlo složena jer uključuje niz različitih aktivnosti koje se trebaju sustavno i postupno poučavati i uvježbavati. Stoga se u potpunosti slažem s učenikom i smatram kako bi se nastavnim planom i programom trebao predvidjeti veći broj sati namijenjen poučavanju vještini pisanja.

U izboru nastavničkih komentara izdvojila sam sljedeći odgovor: **„Kompetencijski pristup nastavi Hrvatskoga jezika obuhvaća kompetencije o kojima anketa ispituje. Kada svi nastavnici Hrvatskoga jezika budu razmišljali na takav način učenici će puno bolje poznavati hrvatski jezik.“** Ovo nam razmišljanje potvrđuje da je nastava Hrvatskoga jezika važna i vrijedna svakomu učeniku jer ga priprema na cjelokupnost komunikacijske jezične prakse u kojoj će kao pojedinac sudjelovati. To je u skladu s načelima cjeloživotnoga obrazovanja.

Jedan je drugi nastavnik na peto pitanje odgovorio ovako: **„Važno je učenike poučavati boljom usmenom i pisanoj komunikaciji.“** To se čini u nastavi jezika (materinskoga i stranih jezika), osobito u nastavi jezičnoga izražavanja pri čemu se razvijaju vještine slušanja, govorenja, čitanja i pisanja. Budući da su usmena i pisana komunikacija važne sastavnice i drugih školskih predmeta, bilo bi ih korisno poučavati i u tim predmetima.

³ Istraživački izvještaj Ključne kompetencije „učiti kako učiti“ i „poduzetništvo“ u osnovnome školstvu Republike Hrvatske. Projekt: Ključne kompetencije za cjeloživotno učenje. 2006. – 2007. Institut za društvena istraživanja – Centar za istraživanje i razvoj obrazovanja. Zagreb.

ZAKLJUČAK

Istraživanjem je utvrđeno kako najveći broj učenika i nastavnika ima razvijenu svijest o važnosti i vrijednosti svekolike komunikacijske jezične prakse na hrvatskome standardnom jeziku.

Što se tiče poučavanja učenika bilježenju, čitanju i pisanju, dobiveni rezultati ukazuju na to kako se u školama te vještine poučavaju neujednačeno i neredovito. Rezultati također pokazuju da nastavnici u srednjoj školi tim sastavnicama učenike poučavaju češće u odnosu na nastavnike u osnovnoj školi. To ne bi trebalo biti tako s obzirom na činjenicu da je cilj osnovnoga odgoja i obrazovanja razvijanje funkcionalne komunikacije na materinskome jeziku.

Čitanje i pisanje su jezične djelatnosti koje se poučavaju u nastavi materinskoga i stranih jezika. Vjerujem da će se to u budućnosti promijeniti pa će se čitanje i pisanje poučavati i u ostalim predmetima zato što su te vještine potrebne i važne i u ostalim školskim predmetima. (Visinko 2014: 131)

Iz učeničkih i nastavničkih komentara i razmišljanja doznajemo kako ispitanici prepoznaju da je tijekom nastave potrebno puno više vremena posvetiti poučavanju slušanja, govorenja, čitanja i pisanja, dakle onih vještina koje omogućuju uspješnost u komunikaciji. Učenici su također prepoznali potrebu za suradničkim učenjem i poučavanjem kompetencije inicijativnosti i poduzetnosti.

Važnost i vrijednost razvijanja cjelokupne komunikacijske jezične prakse na hrvatskome standardnom jeziku u nastavi jest u tome što će te vještine svakome učeniku u budućnosti biti potrebne i to u svim područjima djelovanja.

Brojne su mogućnosti daljnjih istraživanja u poveznici s komunikacijom na hrvatskome standardnom jeziku u svekolikoj školskoj praksi. U takvim bi se istraživanjima moglo utvrditi koliko udžbenici za učenike potiču svekoliku komunikacijsku praksu na hrvatskome standardnom jeziku, zatim koliko stavovi nastavnika utječu na stavove učenike o važnosti i vrijednosti svekolike komunikacijske prakse na hrvatskome standardnom jeziku. Osobito bi valjalo sustavno istražiti stavove nastavnika i učenika o čitanju i pisanju kao kroskurikulskim ciljevima.

Bilo bi vrijedno također istražiti povezanost poetskoga govorenja/kazivanja u nastavi književnosti sa svekolikom komunikacijskom jezičnom praksom na hrvatskome standardnom jeziku. S tim su u vezi i djelovanja učeničkih družina i izvannastavnih aktivnosti.

Zaključno želim istaknuti da je ovaj rad nastao u želji kako bi barem malim dijelom pridonio razvijanju svijesti o potrebi i važnosti nastave Hrvatskoga jezika te kako bi se sastavnice koje se poučavaju u nastavi jezika (materinskoga i stranih jezika) proširile i na nastavu ostalih predmeta u kojima su one također važne i vrijedne.

PRILOZI

PRILOG 1: ANKETA ZA UČENIKE:

Molim Vas da ispunite ovu anketu koja je izrađena u svrhu provedbe istraživanja za diplomski rad te je u potpunosti anonimna. Također Vas molim da iskreno odgovarate na pitanja kako bi rezultati bili što vjerodostojniji. Potrebno je zaokružiti slovo ispred odgovora. Hvala na sudjelovanju!

1. U školi je, tijekom nastave svih predmeta, ali i izvan nastave, važno i vrijedno komunicirati na hrvatskome standardnom jeziku.
 - a) u potpunosti se slažem
 - b) uglavnom se slažem
 - c) u potpunosti se ne slažem
 - d) uglavnom se ne slažem

2. Nastavnici vas potiču da tijekom nastave vodite bilješke.
 - a) uvijek
 - b) često
 - c) ponekad
 - d) rijetko
 - e) nikad

3. Nastavnici vas poučavaju kako čitati i kako voditi bilješke o pročitanim.
 - a) uvijek
 - b) često
 - c) ponekad

- d) rijetko
- e) nikad

4. Nastavnici vas poučavaju kako sastaviti pisani tekst.

- a) uvijek
- b) često
- c) ponekad
- d) rijetko
- e) nikad

5. Ako imate neke dodatne komentare i razmišljanja, molim Vas da ih upišete u praznine ispod.

PRILOG 2: ANKETA ZA NASTAVNIKE:

Molim Vas da ispunite ovu anketu koja je izrađena u svrhu provedbe istraživanja za diplomski rad te je u potpunosti anonimna. Također Vas molim da iskreno odgovarate na pitanja kako bi rezultati bili što vjerodostojniji. Potrebno je zaokružiti slovo ispred odgovora. Hvala na sudjelovanju!

1. U školi je, tijekom nastave svih predmeta, ali i izvan nastave, važno i vrijedno komunicirati na hrvatskome standardnom jeziku.
 - a) u potpunosti se slažem
 - b) uglavnom se slažem
 - c) u potpunosti se ne slažem
 - d) uglavnom se ne slažem

2. Potičete učenike da tijekom nastave vode bilješke.
 - a) uvijek
 - b) često
 - c) ponekad
 - d) rijetko
 - e) nikad

3. Poučavate učenike kako čitati i kako voditi bilješke o pročitanome.
 - a) uvijek
 - b) često
 - c) ponekad
 - d) rijetko
 - e) nikad

4. Poučavate učenike kako sastaviti pisani tekst.

- a) uvijek
- b) često
- c) ponekad
- d) rijetko
- e) nikad

5. Ako imate neke dodatne komentare i razmišljanja, molim Vas da ih upišete u praznine ispod.

POPIS LITERATURE

Bettelheim, Bruno; Zelan, Karen. 1999. Čitanje i dijete. *Kako razvijati kulturu čitanja*. Ur. Javor, Ranka. Knjižnice grada Zagreba. Zagreb.

Laniado, Nessia; Pietra, Gianfilippo. 2005. *Naše dijete, videoigre, internet i televizija: što učiniti ako ga hipnotiziraju*. Prev. Nataša Modrić Tićak, Studio TiM, Rijeka.

Rosandić, Dragutin. 1986. *Metodika književnog odgoja i obrazovanja*. Školska knjiga. Zagreb.

Škarić, Ivo. 2000. *Temeljci suvremenog govorništva*. Školska knjiga. Zagreb.

Težak, Stjepko. 1979. *Literarne, novinarske, recitatorske i srodne družine*. Školska knjiga. Zagreb.

Težak, Stjepko. 1996. *Teorija i praksa nastave hrvatskoga jezika 1*. Školska knjiga. Zagreb.

Težak, Stjepko. 1998. *Teorija i praksa nastave hrvatskoga jezika 2*. Školska knjiga. Zagreb.

Visinko, Karol. 2005. *Dječja priča – povijest, teorija, recepcija i interpretacija*. Školska knjiga. Zagreb.

Visinko, Karol. 2010. *Jezično izražavanje u nastavi Hrvatskoga jezika – Pisanje*. Školska knjiga. Zagreb.

Visinko, Karol. 2014. *Čitanje: poučavanje i učenje*. Školska knjiga. Zagreb.

Istraživački izvještaj Ključne kompetencije „učiti kako učiti“ i „poduzetništvo“ u osnovnom školstvu Republike Hrvatske. Projekt: Ključne kompetencije za cjeloživotno učenje. 2006. – 2007. Institut za društvena istraživanja – Centar za istraživanje i razvoj obrazovanja. Zagreb.

Nastavni plan i program za osnovnu školu. 2006. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa. Zagreb.

Hrvatski pravopis. 2013. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Zagreb.

Zajednički europski referentni okvir za jezike: učenje, poučavanje, vrednovanje. 2005. Vijeća Europe (Odjel za suvremene jezike). Strasbourg. – Školska knjiga. Zagreb.

<http://srednja.hr/Zbornica/Nastava/Hrvatski-ucenici-imaju-najmanju-satnicu-materinskog-jezika-u-Europi> (pristupljeno 13. lipnja 2017.)

<http://ss-plitvickajezera.skole.hr/> (pristupljeno 10. svibnja 2017.)

<http://gimnazija-klasicna-salezijanska-ri.skole.hr/> (pristupljeno 10. svibnja 2017.)

<http://os-sskranjcevice-senj.skole.hr/> (pristupljeno 10. svibnja 2017.)